

AİLƏ: hüquqdan çox hörmət

A ilə dedikdə ilk ağıla gələn kişi və qadın olur. Ailədə ilkin vəzifələri ata və ana olan kişi və qadın. Bu vəzifələr təbii ki, uşaq dünyaya gələndən sonra yaranır. Elə ailədə uşaq doğulandan sonra onlarla yeni vəzifə də meydana gəlir. Lakin biz bəzən bu vəzifələrin nədən ibarət olduğunu anlayır, anladığımıza görə də öhdəsindən gəlməyə çalışırıq. Bəzən isə vəzifələrimizin nədən ibarət olduğunu dərk etmədiyimizə görə müəyyən problemlərlə qarşılaşırıq.

Tək uşaqlarla bağlı yox, kişi və qadını bir araya getirən ailəde onlarla hüquq və vəzifələr vardır ki, bunlar qarşılıqlı şəkildə qorunur, həyata keçirilir və yaxud da əksinə... Belə isə bu yazımızda ailələrimizdən, kişi-qadın hüquq və vəzifələrindən söhbət açıq-

ile qarşılıqlı anlaşma bilsin. Yeni gəlinin bacarmadığı işi, sehv hərəkətini onu acılamasıyla yox, qarşısına eyleşdirib səmimi söhbətlə başa salsın. Belə olan halda bütün münasibətlər ilk gündəki kimi saygılı olacaq və belə də davam edəcək.

Cox təessüf ki, əsrlər, illər gəlin-qayınna münasibətlərini əsla tənzimləye bilmir. Zaman bir məsələnin qarşısında hələ də acizdir ki, qayınana-gəlin münasibətlərində hansı tərəf haqlı, hansı tərəf haqsızdır. Bu, illərin gündəm mövzusu olsa da, gəlinlə qayınana arasındaki 25-30 yaş fərqi haqlı tərəfin kim olduğunu özü söyləyir. Əlavə izaha ehtiyac yoxdur. Beləliklə də vəzifələrin sehv təyin olunması ailədə ilkin münasibətlərin pozulmasına, ər-arvad arasında soyuqluğun yaranmasına səbəb olur. Həmin ailə sonralar ata evindən ayrılib müstəqil yaşamağa başlasa da, münasibətlər bərpa oluna bilmir, çünki təməl artıq silkələnmişdir.

İlk günündən ailədə münasibətlər necə qurularsa, sonrakı dövrə də o cür davam edəcəkdir. Bu, "Aile" adlı kitabın ilk sehifəsidir. O sehifəyə ilk gündən hansı dəsti-xətlə yazmağa başlanarsa, sonadək o dəstixətlə də davam edəcək. Ailədə hörmət və saygı nədir? Ailə yeni qurulub. Yeni ailə ya özünə məxsus mənzildə, ya da oğlanın atasının evində yaşayır. Yeni bu, əvvəlcədən-yeni toydan əvvəl məlum olduğundan həm kişi, həm də qadın hər iki hala hazır olmalıdır.

Yeni qurulan ailələrin ayrı yaşaması daha məsləhətdir. Düzdür, bizdə tarixən ailə ailə içerisinde yaşayıb. Və belə bir təsəvvür formalasib ki, bir oğlu varsa, onu ayırmak olmaz, el səni qınayar. Əgər iki-üç oğlu varsa, o birilər evlənənə kimi bu ailə səninə bılıkda yaşamanılsın.

Qədim adət-ənənələrimizə, ailə dəyərlərimizə böyük saygı ilə yanaşırıq, bu, hər birimizin də borcudur. Ona görə ki, bu dəyərləri biz yalnız öz övladlarımıza verməklə yaşada bilərik. Lakin ailə dəyərlərimiz tək ailə içerisinde ailənin yaşaması deyil. Minlərlə dəyərlərimiz var ki, onlar necə ki, bu gündək yaşadılıb, bundan sonra da yaşadılacaq.

Lakin ailə içerisinde ailənin yaşamasına bu günün prizmasından baxıqdır, həqiqətən çətinliklərin yaranma biləcəyi də gözlər önüne gelir. Məsələn, yeni qurulan ailədə qadının bu ailəyə uyğunlaşması, bu evin qayda-qanunu bilmesi üçün zamana ehtiyac var təbii ki. Bu baxımdan da həm qayınana, həm də gəlin səbirli olmalıdır ki, o zaman gəlib keçsin və hər şey öz qaydasına düşsün. Lakin bəzən qarşılaşduğumuz hadisələr bunların əksini göstərir. İki-üç aylıq gəlinlər qayına-

na tərəfindən məzəmmət edilməyə başlanır. Qayınana gəlinə səhər yuxudan gec oyandığını, yoldaşını onun işə yola saldığını, bir əşyanın yerinin bura deyil, ora olduğunu dəfələrlə söyləməklə, münasibətlərin pozulmasının təməlini qoyur.

Hər bir qadının eyni xarakterdə olmadığını nəzəre alsaq, təbii ki, buna qarşılığından

oxşar olmadığını asanlıqla demek olar. Bəli, qayınananın iradalarını bir qadın bir cür, digəri isə başqa cür qəbul edir. Bu, ya elə ilk aylardan münasibətlərin pozulması ilə, ya da səbir edib hər şeyin qaydasına düşməsini gözleməkle neticəlenir. Təbii ki, bu münasibətlər ər-arvad münasibətlərinə də təsir edir və onlar arasında ilk aylardan söz-söhbətin yaranmasına şərait yaradır. Belə olanda kişi tərəfindən qadının vəzifələri sadalanmağa başlayır.

Müəyyən edilən vəzifələr

Bəli, belə olanda kişi qadın üçün vəzifələr müəyyən etməyə başlayır: sən bu evin gəlini-sən, səhər hamidan əvvəl oyanmaşan, süfrəni hazırlaşan, hamını işə yola salma-şan, sonra təmizliklə meşğul olma-şan, evin bütün iş-güçünü görməlisən, anam illərdir ki, bizim qayığımızı çekir, ta yaşılaşib, qoy dincəlsin.

Bunun qarşısını kim almalıdır? Əlbəttə, valideynlər. Gəlin daha cox qayınanası ilə təmasda olduğu üçün ilkin münasibətlərin qorunmasına, sehv vəzifələrin qoyulmamasına da o cavabdehdir. Qayınana evde öz vəzifələrini normal şəkildə həyata keçirirse, həyat yoldaşı ilə hüquq və vəzifələrini düzgün idarə edə bilirlərsə, deməli, bu, yeni qurulan ailə üçün də nümunə olacaqdır. Yoxsa qayınana vaxtılıq öz qayınanası tərəfindən sıxışdırıbsa, el içinde deyildiyi kimi, qul kimi işlədlibsa, gözünün yaşı qurumayıbsa, hüquq, vəzifəsi bilinmeyibsa, o da bu gün bunun acığını öz gəlinindən çıxırsa, bu, əsla düzgün deyil və yeni ailənin təməl daşını laxladacağına şübhə yoxdur.

Əksinə, qayınana öz qayınanasından fərqli olarsa, gəlinini öz qızı kimi qəbul edərsə, özünün vəzifəsinin nə olduğunu, gəlinin vəzifəsinin nə olduğunu bilərsə, söz-söhbətin yaranmamasına çalışarsa, səbirli olarsa, bunun yeni ailəyə də müsbət təsiri böyük olar.

On yaxşı hal isə odur ki, qayınana gəlini

Müstəqil yaşayış ailələr

Belə də olur ki, ailə evliliyin ilk gündən sərbəst yaşamağa başlayır. Bu halda da qadın və kişi vəzifələrinin nədən ibaret olduğunu yaxşı bilməlidir.

Ardı Səh. 6

Qarşılıqlı hörmət, saygı ailənin təməl daşıdır

Hələ ailədə vəzifələr formalasılmazdan əvvəl qadın və kişinin bir-birinə hörmət və saygısı ailənin təməl daşıdır. Yeni evliliyin

AİLƏ: hüquqdan çox hörmət

Əvvəli-Səh-5

Yoxsa münasibətlər tamamilə pozular. Məsələn, qadın bir gün ərzində hara gedəcəyi, haradan gələcəyi barədə həyat yoldaşına məlumat verməlidir. Bu, böyük etikadır ki, həyati bir yerde paylaşmağa qərar verən iki nəfərin bir-birilərinin harada olması haqqında məlumatları olur. Bəzi gencərimiz var ki, bunu qətiyyən qəbul etmək istemir, icazə kimi başa düşürler. Lakin bu, icazə deyil, sadəcə məlumat xarakterlidir. Eynilə də kişi, o, əger işdən sonra dostu ilə ve yaxud işlə bağlı görüşü olacaqsə, bu barədə həyat yoldaşına xəbər vermelidir. Bu, onun vəzifəsidir, çünki ailəlidir, evdə gözələyən var və onun hüquqdur ki, həyat yoldaşının harada olduğunu bilsin.

Elə ki, uşaq dünyaya gelir, bundan sonra isə ailədə yeni vəzifələr müəyyənleşir. Yəni uşaq ortaqlıqda olduğu üçün sözsüz ki, vəzifələr də ortaqlıq olmalıdır. Yoxsa kişi bütün gün uşağı baxmasını, gəzintiye çıxarılmamasını, üstlik də evin digər işlərinin də öhdəsindən gəlməsini qadının vəzifəsi hesab edirse, bu, tamamilə yanlışdır və qadının hüquqlarına qarşı saygısızlıqdır. Kişi "uşağın səsinə kəs, mən gecəni yatmasam, sabah necə işə gedərəm" deyirse, həyat yoldaşına qarşı böyük hörmətsizlik edir. Onsuz da ərinin işə gedəcəyini düşünən hər bir qadın gecələr uşağı sakitləşdirməyə can atır.

Uşaq qarşılıqlı şəkildə, köməkləklikle böyüdülməlidir. İlk aylarda uşaq təbii ki, ailənin normal yaşayışını pozacaq. Gecə yuxusuzluğu da olacaq, gündüz narahatlığı da. Lakin bunların hər birinin öhdəsindən gəlmək qadının vəzifəsi olaraq qəbul edilərsə və ona heç bir köməklək göstəriləməzsə, bu, doğru olmaz.

Müstəqil yaşayan ailələr uşaqlar dünyaya gələnədək iki nəfərdən ibarət olduqlarına görə burada hüquq və vəzifələr daha aydın şəkildə görünür. Bu hüquq və vəzifələrə əvvəldən hansı saygı ilə yanaşılarsa, sonrakı dövrə də o cür davam edəcəyinə şübhə yoxdur. Uşaqlar doğulandan sonra isə ailədə kimin hansı vəzifəyə malik olması saygı ilə də davam olunur. Bir sözə, evdə məişət tullantısını atmaqdan tutmuş, uşaqları bağçaya, məktəbə aparıb-gətirməyədək, evin bazarlığında hər biri qarşılıqlı anlaşma şəklində görülməlidir.

Hörmət ailənin təməl dasıdır

Bəzən düşünürük ki, ailələr nə üçün dağılır. İnanın ki, dağilan ailələrin eksəriyyəti saygısızlıq səbəbindən dağılır. Saygısızlıq bəzən o həddə çatır ki, insan buna dözə bilmir. Məsələn, qayınananın "gəlin mənim süpürgəmdir, haraya qoysan,"

orada da dayanmalıdır", "gəlin məndən icazəsiz ata evinə gedə bilmez" və yaxud "gəlin olan yerde mən ne üçün yemek hazırlamalı, qab yumalı, süfra açımlıyam" kimi iddiaları saygısızlıq deyil, bəs nədir? Dünənədək bütün işlərini özü görən, qızına qab yudurtmayan qayınana necə olur ki, gəlin gələndən sonra bunlardan imtina edir?

Və yaxud da müstəqil yaşayan ailələrdə ər işdən gəlir ki, arvadı evdə yoxdur. Bu ər arvadını harada axtarmalıdır, maraqlı deyilmi? Arvad gedib atası evinə, rəfiqəsi ilə görüşməyə çıxıb, evdən xeyli aralıda yerləşən mağazaya gedib, bu barədə erinə məlumat verməyib. Ər belə olan təqdisdə onu harada axtarmalıdır? Axtarması necə, doğrudurmu? Və yaxud uşağı bağçaya, məktəbə aparıb-gətirməyi ər-arvad bir-birilərinin üstüne atırlar. Ər deyir bu, mənim vəzifəm deyil, arvad deyir ki, bəs mənim necə, vəzifəmdir? Ər də bunun qarşılığında deyir ki, doğmusan, aparmalısan da, gətirmelisən də. Bax burada ən birinci gözə görünən sayğıdır. O saygı ki, artıq yavaş-yavaş

tükənməyə başlayır. Tükəndikcə bir evin təməl daşı zədələnməyə başlayır. Beləliklə, üst-üstə gələn bu kimi problemlər həmin təməl daşını zədələyə-zədələyə bir gün tamamilə yıxılmasına səbəb olur. Aile dağılır, hər kəs bir tərəfə üz tutur, uşaqlar travma alır, bir geləcək məhv edilir.

Lakin olmaz ki, kişi və qadın qarşılıqlı saygı ilə evin bütün işlərinin öhdəsindən gəlsinlər? Təbii ki, olar. Lakin insanların içindəki "mən"lər buna imkan verərsə...

Kişi qadının, qadın isə kisinin iş rejimini, vaxtını düzgün hesablaya bilərse, bir-birilərinə hansı işlərdə kömək edə biləcəklərini də planlaşdırıb bilərlər. Beləliklə də "sənin vəzifəndir", "mənim vəzifəmdir" sözlərini də işlətməyə lüzum qalmaz, qarşılıqlı anlaşma və əsasən də saygı şəraitində həyat sakit və mehribanlıqla örter.

Sayıgı hüququ üstələyir

Hər bir ailədə həm kisinin, həm də qadının özünəməxsus hüquq və vəzifələri vardır. Vəzifələr ayrı-ayrı olsa da, hüquq bərabər-

dir. Lakin hüquq bərabərliyi var deyə, biz ailə dəyərlərimizdən, adət-ənənələrimizdən vaz keçə bilmerik. Bəli, qadın və kişi hüquqları bərabərdir, lakin azərbaycanlı ailəsində hörmət və saygı deyilən anlayışlar da var ki, əsrlərlə hüququn yerini onlar almışlar. Elə bir formada almışlar ki, hüquq yada belə düşməmişdir.

El ailələrimiz olub ki, onlar bütün şəhərə, kəndə nümunə olublar. Belə ailələrdə heç vaxt hüquq, vəzifə söhbəti getməyib. Yeri geləndə, kişi samovar salıb, çay dəməlyib, bütün ailəni çay içməyə davət edib. Yeri geləndə, evin birgünlük yeməyini hazırlamağı boynuna çəkib. Evdə qonaq çox olanda əlinə məcməyi götürüb kişi qonaqlara qulluq edib. Yeri geləndə, axşamçağı evə vedrələ su daşıybı. Uşağı yatırıb. Ev işlərində yoldaşına köməklək göstərib.

İller önce, yadimdadır, kəndə gedəndə babamın nənəmə her dəfə çörək bişirəkən köməkləyini heç vaxt unutmuram. Baş qarşıçırdı təndirdə, bir də görərdik ki, baba çay dəməlyib, çaydan-çaynik, bir məcməyi stekan-nelbəki əlinde gəlir. Gətirib qapıdan verib gedərdi. Nənəm südü sağardı, babam vedrəni götürüb zirzəmisiə aparardı.

Nənəm də kişiye məxsus işlərdə baba-ma kömək edərdi. Babam yer belləyəndə belin birini də nənəm götürürdü. Onunla bərabər ləklər düzəldər, şitil, toxum əkərdi. Odun doğrayardılar, mişarın bir tərefindən babam, bir tərefindən nənəm tutardı. Bütün bu söylədiklərim nənə və babamın simasında minlərlə azərbaycanlı ailəsinə aiddir. Qadınlarımız həmisi ot biçini zamanı kişilərə kömək üçün onlara birlikdə çöle gediblər. Deməyiblər ki, yox, bu, mənim vəzifəm deyil. Kişilər də onları zorla aparmayıblar. Qadınların hüquqlarına hörmətlə yanaşıblar.

Bizim ailə dəyərlərimizdə hər zaman saygı hüququ üstələyib. Məhz buna görə də gözəl ailə dəyərlərimiz formalşa bilib. Buna görə də ən uzunömürlü ailələr Azərbaycanda mövcuddur. Bütün bunlara görə də ailələrimiz "Gümüş toy", "Qızıl toy", "Brilyant toy"larını qeyd edə bilirlər. Deməli, gözel ailələrimiz və ailə dəyərlərimiz var. Deməli, aramızda vəzifə bölgüsü yoxdur. Hüquq seçkililiyi yoxdur. Biz hər işdə bərabərik, həmrəyik. Elə həmrəy, vətənpərvər əvladlarımız da bu dəyərləri ailələrin tərbiyəsi nəticəsində çoxluq təşkil edir. Bunu 44 günlük Vətən mühabibəsində də gördük. Gördük ki, əvladlarımız necə vətənpərvər, necə həmrəyidirlər. Elə bu dəyərlərlə də Zəfər qazandıq. Düşənə torpaqlarımızdan qovduq, ərazi bütövlüyüümüzü bərpa etdik. Bu Zəfər həm də ailələrimizdəki tərbiyənin Zəfəri idi. Çünkü saygı olan yerdə aqsaqqal var. Ağsaqqal olan yerdə doğru yol, doğru seçim var.

Mətanət Məmmədova

www.sesqazeti.az